

Who guards the guardians/experts? Philosophers?

Laszlo Kosolovsky

Centrum voor Logica en Wetenschapsfilosofie

Universiteit Gent

Met het stellen van zijn befaamde vraag, ‘Sed quis custodiet ipsos custodes?’¹, kwam de Romeinse auteur Juvenalis tot de vaststelling dat het benoemen van bewakers slechts een beperkt nut heeft. Toezichters dienen op hun beurt bewaakt te worden aangezien zij net als iedereen toezicht vereisen². Lang voor Juvenalis verdedigde Plato in de Republiek³ een optimistischer beeld. Hij beweerde dat het absurd is om te veronderstellen dat de bewakers of heersers van de stadstaat toezicht vereisen. Volgens hem is het perfect mogelijk en gepast vertrouwen te hebben in hun doen en laten⁴. De rol van toezichter wordt in onze maatschappij vaak vervuld door experts. Experts zijn die personen die verondersteld worden in een bepaald gebied een grote mate van kennis te hebben, wat hen (in principe) in staat moet stellen om als autoriteit ter zake beslissingen te nemen of aanbevelingen te maken. Specifieker wordt een expert gekenmerkt door een drietal factoren⁵. Ten eerste moet een expert beschikken over een grote hoeveelheid kennis van het reilen en zeilen binnen zijn studiegebied. Ten tweede moet een expert een bijdrage kunnen leveren aan de discussies binnen zijn onderzoeksveld. En ten derde moet een expert beschikken over wat traditioneel omschreven wordt als ‘tacit knowledge’⁶ (Kosolovsky, 2010).

Bij politieke, economische, ecologische en maatschappelijke beslissingen is het vanzelfsprekend geworden dat men een beroep doet op expertenjury’s of -commissies. Zij worden verondersteld hun ‘superieure’ kennis te gebruiken bij het zoeken en aanreiken van mogelijke oplossingen. Deze tendens gaat uiteraard niet onopgemerkt voorbij en op filosofisch vlak rijzen hier een aantal vragen, waaronder onze centrale vraag. Opmerkelijk aan de kritiek is dat deze niet vanuit de leefwereld van experts komt, maar eerder van buiten de wetenschappelijke wereld. Mensen ervaren dat in tal van situaties experts het vaak oneens (lijken te) zijn over fundamentele aspecten, zaken waarvan men in de eerste plaats verwacht dat zij door experts met unanimiteit benaderd kunnen worden⁷. Wanneer wetenschappelijke kwesties een grote invloed hebben binnen de maatschappij, merken we dat deze kritische stemmen het hevigst aanwezig zijn. Mensen lijken zich bewust te zijn van de urgentie van zaken als globale opwarming en economische crisis, vooral omdat deze zaken ook hun leefwereld in grote mate beïnvloeden.

De mate van complexiteit waarmee deze problemen behandeld moeten worden, maakt een beroep op experts onvermijdelijk: mensen zijn geen perfecte oordeelsmachines. Bij het nemen van beslissingen nemen mensen doorgaans niet de moeite om alle beschikbare

¹ Vertaling: ‘Wie bewaakt de bewakers?’ of ‘Who guards the guardians?’ (Juvenal 1895, Liber Secundus, Satura VI, 325, Lijn 347-348).

² De onderliggende veronderstelling is dat men toezichters moet benoemen om anderen in het oog te kunnen houden. Op die manier vereisen dus ook toezichters toezicht.

³ 1930, boek III, XII, 403^E, volume I, p. 264 (Grieks) en p. 265 (Engels).

⁴ Deze karakterisering werd ontleend aan het artikel ‘But who will guard the guardians?’ (2008) van Leonid Hurwicz.

⁵ Met ‘expert’ zal vanaf nu ‘cognitief expert’ worden bedoeld, net zoals expertise in deze bijdrage vooral zal begrepen worden als wetenschappelijke expertise.

⁶ ‘Tacit knowledge’ of onbewuste/ontastbare kennis is een vorm van individuele kennis die moeilijk overdraagbaar is naar andere personen doorheen media als spraak en schrift (Polanyi, 1962 & 1966).

⁷ Deze meningsverschillen zien we niet enkel terugkeren in de ‘penumbra’ of rand van het expertisedomein, maar ook in de kern van hun kennis.

informatie in acht te nemen of om een afweging te maken alvorens iets te beslissen of te aanvaarden. We zijn wat de econoom Simon ‘boundedly rational’ noemde (Simon, 1955 & 1972). We hebben over het algemeen minder informatie ter beschikking dan we zouden willen hebben. We worden gehinderd door onze beperkte toekomstvisie. Het merendeel onder ons mist de mogelijkheid - en het verlangen - om gesofisticeerde kosten-batenanalyses te maken. Vanuit dagelijks economisch opzicht lijken deze analyses dan weer te tijdrovend. Een accurate afweging van opties alvorens het nemen van beslissingen zou een normaal leven enkel bemoeilijken. In plaats van alles in het werk te stellen om de best mogelijke beslissing te vinden, zullen we dikwijls een beslissing aanvaarden die goed genoeg lijkt (Surowiecki, 2005). De kennis die dan voorhanden is om de best mogelijke beslissing te nemen, wordt aangereikt door expertise. Dit argument pleit voor het behoud van expertise bij het nemen van beslissingen. De schaduwzijde van het verhaal is natuurlijk dat deze positie zowel een zekere mate van autoriteit als autonomie van de expert met zich meebrengt. Dit kan leiden tot een beeld van de expert als autonome elitair die voor niemand verantwoordelijkheid dient af te leggen, wat niet voor iedereen aanvaardbaar is.

Het is in veel gevallen dan ook terecht dat de druk vanuit media en maatschappij op de autoritaire autonome expert toeneemt. Maar dat dit ten nadele gaat van wetenschap en haar maatschappelijke perceptie valt te betreuren. Voorbeelden zijn schering en inslag: economen komen onder vuur te liggen door hun onvermogen economische rampscenario's te voorspellen⁸, klimaatwetenschappers worden ervan beschuldigd een verborgen agenda te hanteren⁹, enzovoort. Aan de grond van de geschetste discussies liggen misvattingen over wat wetenschap inhoudt en wat het kan betekenen voor de maatschappij. Het is bij het ophelderen van deze misvattingen dat de filosoof een belangrijke rol kan spelen. De verwachtingen die men koestert ten aanzien van wetenschap(pers) kunnen nooit ingelost worden, omdat de onderliggende wetenschapsvisie louter een utopie weerspiegelt. Al te vaak worden noties als consensusvorming, belangenvermenging en (on)eensgezindheid belicht buiten de wetenschappelijke praktijk. Filosofisch onderzoek naar de manier waarop wetenschap in zijn werk gaat, leert ons echter dat een wetenschappelijke consensus dikwijls gestoeld is op paternalistische¹⁰ en belanggerelateerde¹¹ motivaties (Beatty, 2006), dat de nadruk op ‘simplificatie¹²’ en ‘joint acceptance¹³’ een inhoudsloze consensus voedt (Beatty, 2006), dat wetenschap onmogelijk waarde vrij kan zijn (Douglas, 2010), dat wetenschappelijke unanimiteit geen wenselijk ideaal waarborgt (Beatty & Moore, In press), enzovoort. Dit kan leiden tot misverstanden, zoals Climategate, waarbij beide partijen de greep verliezen op wat er werkelijk op het spel staat. Het is hier dat filosofie iets kan betekenen.

⁸ Het was o.a. econoom Paul Krugman die het debat ontketende met een lang artikel in de New York Times. De titel is veelzeggend: “How did economists get it so wrong?” (2009).

⁹ Cfr. Climategate: recent gelekte e-mails van wetenschappers die deel uitmaakten van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) bij het schrijven van het Climate Assessment Report 2007 werden door klimaatskeptici gebruikt om de duidelijke opwarming van de aarde af te schilderen als een complottheorie. De (schoonheids)fouten binnenin dit rapport werden bovendien aangegrepen als voldoende reden om de druk op de organisatie en diens leden te verhogen.

¹⁰ Gedreven worden door de veronderstelling dat het beter zou zijn voor leken indien experts met één stem zouden spreken.

¹¹ Experts kunnen hun status intact houden en op deze manier anderen verhinderen hun onderzoekstatus over te nemen.

¹² In plaats dat wetenschappers vertellen wat ze weten, vertellen ze het eenvoudiger. Op deze manier blijft veel informatie achterwege.

¹³ Wetenschappers die akkoord gaan om informatie met opzet achter te houden. Dit zou kunnen resulteren in verkeerde opvattingen van wat wetenschappelijk onderzoek bereikt heeft: men kan een bewering laten staan als positie van de groep en op datzelfde moment het tegenovergestelde verdedigen op individuele basis.

In tegenstelling tot het zichtbaar reactief optreden van economen en klimaatwetenschappers, pleit ik voor een andere aanpak. Wat men merkt is dat economen hun onvermogen trachten te verhullen en hun rol als autonome autoriteit trachten te versterken ondanks de merkbare mislukkingen. Klimaatwetenschappers op hun beurt wensen zich af te schermen van publieke inmenging en ijveren persoonlijk voor het bedrijven van wetenschap in zijn zuiverste vorm. Organisaties als het IPCC overdenken het installeren van ‘waakhondcommissies’ om de activiteiten en beslissingen van hun wetenschappers nauwlettender in het oog te kunnen houden¹⁴. Waar ik voor pleit is dat in situaties als deze, die het raakvlak tussen wetenschap en maatschappij betreden, zowel wetenschappers als leken beiden hun verantwoordelijkheden opnemen. Zo dienen aan de ene kant wetenschappers te leren hoe ze moeten omgaan met publieke vragen op een ernstige en efficiënte manier. Een mogelijkheid hier is het uitwerken van de ‘thesis of outsider participation’¹⁵. Een contextualistische visie op epistemische justificatie waarbij de overtuiging van een wetenschapper epistemisch verantwoord is indien hij voldoende bewijs hiervoor aanbrengt, is een optie. Deze verantwoordelijkheid draagt een verplichting met zich mee te reageren tegen uitwendige kritiek indien de kritiek op zijn plaats is¹⁶. Aan de andere kant spitsen de verantwoordelijkheden van leken zich dan weer enerzijds toe op het kunnen aanbrengen van valabele bemerkingen (indien men een legitieme rol wenst te spelen in epistemische justificatie) en anderzijds op het inzien hoe wetenschap in zijn werk gaat. De klassieke visie van wetenschap als succesverhaal dient genuanceerd te worden en dit kan slechts beoogd worden door een zorgvuldige studie van wetenschapsontwikkelingen met de aanhoudende focus op wetenschappelijke praktijk (Kosolovsky, 2010; Van Bouwel & Kosolovsky, 2010). Belangrijk hierbij is dat beide partijen beseffen dat de oordelen en bemerkingen van buitenstaanders niet a priori uit te sluiten vallen, aangezien ook leken in bepaalde opzichten nieuwe inzichten aan bod kunnen brengen¹⁷.

Wat filosofen onder andere kunnen doen is het bespoedigen van deze wisselwerking tussen wetenschap en maatschappij en beide actoren helpen elkaar terug te vinden door (1) misvattingen over wetenschapsonderzoek op te helderen en te verduidelijken naar het publiek toe of (2) de waardegeladenheid en (3) maatschappelijke relevantie en impact van wetenschapsonderzoek duidelijk te maken aan beide partijen. Beweren dat filosofen wetenschappers en media moeten controleren, is al te voorbarig en ambitieus, bovendien zou deze strategie enkel leiden tot regressie, omdat men zich dan weer kan afvragen wie de filosofen moet bewaken. Wat we wel kunnen doen is dat waar we goed in zijn: afbakenen

¹⁴ Dit grotendeels op aanraden van het ‘Inter Academy Council’-rapport (IAC), dat na de Climategate-affaire de opdracht kreeg om de praktijken van het IPCC door te lichten en aanbevelingen te maken voor het opstellen van toekomstige klimaatrapporten. Naast de nadruk op een nog striktere toepassing van de bestaande normen en een grotere aandacht voor zowel externe als interne communicatie, pleit het rapport voor het installeren van een ‘executive committee’ en ‘executive director’. Deze worden belast met de taak de standaard van besluitvorming te vrijwaren van belangenvermenging, met andere woorden worden zij geacht de rol van ‘guardian’ op zich te nemen. Omwille van de geschetste regressie is deze laatste aanbeveling niet aangewezen. Andere maatregelen zoals het incorporeren van de ‘thesis of outsider participation’ lijken beter gezien de doelen die men voor ogen heeft (Kosolovsky, Under review).

¹⁵ Deze stelling neemt aan dat ‘stakeholders’ of belanghebbenden een rol kunnen spelen in de epistemische justificatie van bepaalde wetenschappelijke gemeenschappen. Stakeholders omvatten o.a. (1) buitenstaanders van bepaalde wetenschappelijke gemeenschappen die een belang hebben bij de kennis die in deze gemeenschappen geproduceerd wordt, (2) diegene die wetenschappelijk onderzoek sponsoren, zowel publiek als privaat, (3) leken en (4) wetenschappers die niet tot de specialiteit behoren (Rolin, 2009: 62).

¹⁶ Een bemerking is gepast indien zij voldoende redenen verstrekt om te vermoeden dat de bewering vals is of dat de bewering op onrechtmatige wijze verkregen is.

¹⁷ De hierboven uitgewerkte visie pleit niet voor het behandelen van elke opmerking. Daarnaast legt ze de verantwoordelijkheid bij beide actoren. Bovendien kunnen zowel verstandige richtlijnen voor discussie als instituties hiervoor ontworpen worden (Jasanoff, 2003; Solomon, 2009; Kosolovsky, Under review).

waar het om gaat. Een filosoof is iemand die omwille van zijn brede kennis en rijk verleden in een ideale positie verkeert om het raakvlak tussen wetenschap en maatschappij te belichten en misvattingen hieromtrent op te helderen. Niet de filosoof als ‘guardian’, maar als raadgever. Een filosoof kan op die manier bruggen bouwen tussen wetenschap en maatschappij en zo zijn steentje bijdragen. De filosoof als meta-expert: oordelen over experten vanuit onze eigen filosofische expertise. Dit is alvast één taak waarmee filosofen nog een tijdje zoet zullen zijn.

Referenties

- Beatty, J. (2006). ‘Masking Disagreement among Scientific Experts’, *Episteme*, 3: 52-67.
- Beatty, J. & Moore, A. (In press). ‘Should we aim for consensus?’, *Episteme: journal of social epistemology*.
- Hurwicz, L. (2008). ‘But who will guard the guardians?’, *American Economic Review*, 98, 3, 577-585.
- IAC (2010). Climate Change Assessments, Review of the Processes & Procedures of the IPCC: <http://reviewipcc.interacademycouncil.net/report.html>
- IPCC (2007). Summary for Policymakers. In S. Solomon & D. Qin & M. Manning & Z. Chen & M. Marquis & K.B. Averyt & M. Tignor & H.L. Miller (Eds.), *Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, Cambridge: Cambridge University Press, 1-22: http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar4/syr/ar4_sur_spm.pdf
- Jasanoff, S. (2003). ‘(No?) Accounting for Expertise’, *Science and Public Policy*, 30, 3, 157-166.
- Juvenal, D. (1895). *Junii Juvenalis Saturarum Libri V. Mit Erklärenden Anmerkungen von Ludwig Friedlaender, Erster Band*. Leipzig: verslag von S. Hirzel.
- Kosolovsky, L. (2009). ‘Een sociaal-epistemologische studie over de rol en impact van expertise: overzicht en reflectie via klimaatproblematiek’, masterscriptie voorgedragen tot het behalen van de graad van master in de wijsbegeerte, Universiteit Gent.
- Kosolovsky, L. (2010). ‘Expertise doordacht: reflectie via klimaatanalyse’, *Ethiek & Maatschappij*, 13, 2, 72-82.
- Kosolovsky, L. (Under review). ‘Consensus formation: introducing a continuum in dealing with consensus driven motivations in scientific practice’, *Episteme*.
- Kosolovsky, L. (In preparation). *Science, expertise, and democracy*. Doctoraatsproefschrift, Universiteit Gent.
- Krugman, P. (6 september 2009). ‘How did economists get it so wrong?’ *The New York Times*. Geraadpleegd op <http://www.nytimes.com>.
- Plato (1930). *The Republic*, (ΠΟΛΙΤΕΙΑ). Trans. Paul Shorey. New York: G.P. Putnam’s Sons.
- Polanyi, M. (1962). *Personal Knowledge: Towards a Post-Critical Philosophy*. Routledge, London.
- Polanyi, M. (1966). *The Tacit Dimension*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Rolin, K. (2009). ‘Scientific Knowledge: a stakeholder theory’ in Van Bouwel, J. (Ed.) (2009), *The Social Sciences and Democracy*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 62-80.
- Solomon, S. (2009). ‘Stakeholders or Experts? On the Ambiguous Implications of Public Participation in Science’ in Van Bouwel, J. (Ed.) (2009), *The Social Sciences and Democracy*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 62-80.
- Simon, H. (1955). A Behavioral Model of Rational Choice. *Quarterly Journal of Economics*, 69, 99-118.
- Simon, H. (1972). Theories of Bounded Rationality. In C.B. McGuire & R. Radner (Eds.), *Decision and Organization: A volume in honor of Jacob Marschak*, Amsterdam: North-Holland Publishing Company, 161-176.
- Surowiecki, J. (2005). *The Wisdom of Crowds*. New York, Anchor Books.
- Van Bouwel, J. & Kosolovsky, L. (2010). The use of models of democracy to frame plurality in science. Lezing gepresenteerd in Kopenhagen, Denemarken, 19 augustus, op de ‘2nd Copenhagen Conference in Epistemology: The Epistemology of Liberal Democracy’ (The University of Copenhagen).